

POLGÁRMESTERI JELENTÉS

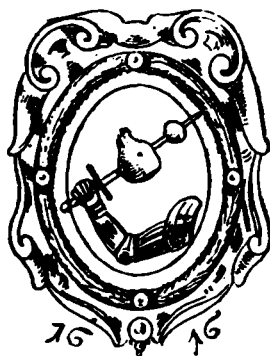
MAROS-VÁSÁRHELY SZ. KIR. VÁROS
KÖZIGAZGATÁSÁRÓL.

1909. első félév.

POLGÁRMESTERI JELENTÉS

MAROS-VÁSÁRHELY SZ. KIR. VÁROS
KÖZIGAZGATÁSÁRÓL.

1903. első félév.

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Maros-Vásárhely szab. kir. város közállapotairól és a városi közigazgatás 1909 évi első félévi menetéről jelentésemet a következőkben terjesztem elő:

A) Közállapotok.

I.

A város területe.

Maros-Vásárhely szab. kir. város területe a hozzácsatolt Hidvég és Remeteszeg községek területével együtt 5951 kat. hold.

Ebből mezőgazdasági célokra használt terület	2337 hold
erdőterület	1337 hold
szőlőterület --- ---	124 hold
terméketlen terület, utak stb. kb.	953 hold
belterület kb. --- ---	1200 hold

A mezőgazdasági célra használt terület mívelési ágak szerint a következően oszlik meg (feltüntetve a múlt évi állapotot is):

	1906. év	1909. év	
Buza	260	220	hold
Rozs	10	4	"
Kétszeres	6	8	"
Tavaszi árpa...	440	370	
Zab	80	10	
Szemes tengeri	420	250	"
Komló	5	5	"

	1908. év	1909. év	
Dinnye	160	120	hold
Burgonya	10	12	
Cukorrépa	6	20	
Takarmányrépa	100	80	
Csalamádé	50	125	
Zabos bükköny	100	60	„
Lóhere	65	80	
Lucerna	625	973	

A gabonaneműek és tengeri termelésének a múlt évihez viszonyított redukálása s a takarmányfélék, különösen pedig a lucerna termelésnek rendkívüli emelkedése részben a múlt évi időjárás rendellenességeinek, főleg pedig az állattenyésztés terjeszkedésének tulajdonítható.

Az erdőterületből tölgyerdő	1240 hold
bükk és más lomberdő	91
fenyőerdő ---	6
A város tulajdonát képezi ---	1286
egyházi erdő---	18
magánosoké	33

Az erdőállományban a múlt félévben változás nem történt. A szőlőterületből európai vesszővel ültetett és filoxeralepett, de még termő 73 hold
amerikai vesszővel ültetett --- --- --- 51
(utóbbiból még nem terem 28 hold).

A város belterületéhez tartozó külső részeknek fölmérése, kapcsolatban a város szabályozási tervének megállapításával jelenleg van folyamatban.

A terület eloszlásának összehasonlításából konstatálható, hogy a város belterülete viszonylag nagy, ami az újabb beruházásoknál: vízvezeték, csatornázás, utburkolás, valamint a közvilágítási, közrendészeti és más hasonló természetű kiadásoknál jelentékenyen érezheti káros hatását.

E hátrányoknak részbeni kiküszöbölése és a további kiterjesztés fejlődésnek meggátolása céljából a város belterületén több új utcza nyitása határozottatott el a korábbi években s folytatólag a folyó év első felében is, nevezetesen a Bucher-féle telken át nyitott s a Széchenyi-teret és a Köteles Sámuel-utcát ösz-

szekötő ut és az Uj-utca és Kör-utca összekötése céljából a Wattervliet-féle telken át nyitott ut.

Az építkezési kedv a folyó évben is meglehetősen volt, bár arra az építési anyag árához viszonyítva igen magas munkabérek némileg gátló hatással voltak. Különösen az ujonnan nyitott utcákban, pl. a Köteles Sámuel és Petelei István-utcákban egész sor új épület keletkezett, ami ezen utcák létesítésének szükségességét fényesen igazolja.

Az 1900. évi népszámláláskor volt a város területén 2414 ház, jelenleg körülbelül 3000. A pontos összeírás a házadó kataszter összeírásával kapcsolatban most történik.

A folyó év első felében építkezési engedély kiadatott 264. Ebből foldozás, javítás, zsindelyezés stb. 183, új építkezés 81, elutasított 8 kérés.

Nevezetesebb új középületek a nyugdíjalap bérháza, a közműhely és a ref. collegium. Most nyert befejezést továbbá a cs. és kir. katonai alreáliskola.

II.

A város lakossága.

A város lakosainak száma az 1900. évi népszámlálás szerint 19522 volt, jelenleg körülbelül 23—24000.

A népesedési mozgalmat a következő adatok tüntetik fel:

Az 1909. év első felében a születések száma 370 volt.

Ebből fiu	197
Leány	173
Élve született fiu	191
Halva született fiu	6
Élve született leány	167
Halva született leány	6

Hitfelekezetek szerint a születések következően oszlanak meg:

Református	184
Róm. kath.	97
Gör. kath.	33
Izraelita	30

Unitárius	09
Gör. kel.	09
Ág. ev.	07
Ismeretlen ...	01
Házasság kötött a folyó év elsőfelében	109
Ebből egyvallásuaké	61
Vegyes házasság	48
Az egyvallásuak közül:	
Református	41
Róm. kath.	13
Izraellita	6
Gör. kel.	1
Vegyes házasságot kötöttek:	
Református és róm. kath.	22
és unit.	5
és ág. ev.	3
„ és g. kath. ...	4
és g. kel.	4
„ és izr.	1
Róm. kath. és unit. ...	1
és g. kath.	4
„ „ és g. kel.	3
Gör. kath. és gör. kel.	1
A házasságra lépett férfiak foglalkozás szerint:	
értelmiség ...	15
kereskedő, iparos ...	60
katona	5
kisbérő	6
fuvaros ...	4
napszámos, szolga	17
zenész ...	2
A házasságot kötött felek közül volt:	
özvegy férfi	9
özvegy nő ...	10
elvált férfi	9
elvált nő	10

A gyermekek vallására nézve megegyezés létesült 27 esetben, ebből a református vallás javára 23 esetben és pedig:

róm. kath.	9
gör. kath.	4
unitárius	4
gör. kel.	4
ág. ev.	1
izr. --- ---	1

4 esetben pedig a ref. vallásról a róm. kath. vallás javára.

Halálozás történt 308. (1000 lakosra 1.57).

Ebből férfi	184
nő ---	124
1—5 év közt elhalt	102
5—10 év közt elhalt	8
10—20 év közt elhalt	30
20—30 év közt elhalt	38
30—40 év közt elhalt	22
40—50 év közt elhalt	23
50 éven felül elhalt ---	83
ismeretlen koru elhalt	2

A természetes szaporodás tehát aránylag még mindig elég jónak mondható, tekintettel arra, hogy a születések száma 62-vel mulja fölül a halálozásokét.

Megjegyzendő azonban, hogy a halálozási arányszám nagyságára jelentékeny befolyással van az a körülmény, hogy a helyi állami kórházban elhalt idegen illetőségű egyének halál-esete szintén a helyi anyakönyvi hivatalban jegyeztetik be, ami az összes haláleseteknek majdnem 30—40 %-át teszi.

A halál okok közül különösen a gümőkór nagymérvű, az összes haláleseteknek mintegy egyötöde.

A lakosság egészségi állapota elég kedvező volt. Nagyobb mérvben február, március és április havában a légzőszervek megbetegedései fordultak elő.

A hevenyfertőző betegségek közül bejelentettek

16 vörhenyt
166 kanyarót
17 hasihagymázt
25 ronsolótoroklobot
20 hőkhurutot
1 vérhast
4 fültömirigylobot

Juniusban a kanyaró és bélhurut léptek fel nagyobb mértékben (kanyaró 131), a bélhurut különösen gyermekeknél súlyos, 18 esetben halálos kimenetellel. A kanyaró nagyon enyhe lefolyású volt.

A rendőrorvosok ingyenes gyógykezelésben részesítettek 1571 beteget 1990 esetben, ezenkívül megvizsgáltak számos egyént keresetképeség szempontjából.

A piacz, mészárszékek és pékműhelyek állandó ellenőrzés alatt állottak, s az élelmiszerek általában elég jó minőségűnek találtattak.

A közegészségügy tekintetében a múlt félévben a törvényhatósági bizottság részéről is több fontos intézkedés történt. Első helyen áll ezek közt a városi csatornázás ügye. A közgyűlés a városi csatornahálózat terveit és költségvetését, a melyeket a m. kir. földmivelésügyi ministerium közegészségügyi mérnöki osztálya díjmentesen készített, június hó 5-én tartott rendes közgyűlésében tárgyalás alá vevén, azoknak elfogadása mellett kimondotta az általános csatornázás létesítését, s a kiépítéshez szükséges 2000.000 koronának törlesztéses kölcsön felvétele útján való fedezését.

E határozat folytán a csatornahálózat körülbelül 3—4 év alatt teljesen kiépül, a mi a már teljes befejezéséhez közlő vizvezetékkel együtt jelentékenyen meg fogja javítani a városnak most elég kedvezőtlen közegészségügyi viszonyait.

Ugyancsak június havi közgyűléséből ismételten feliratot intézett a törvényhatósági bizottság az állami kórháznak újjáépítése iránt a belügyminister ur ő nagyméltóságához.

A jelenlegi kórház helyiségei ugyanis eltekintve attól, hogy egyáltalán nem felelnek meg a célnak, a kórház betegforgalmához képest (évi forgalom 2442 beteg 72769 ápolási nappal) nagyon szűknek bizonyultak s igen gyakran előfordul az, hogy naponként 5—10 beteget kell hely hiányában visszautasítani. Ennélfogva egy új modern kórházi épület emelése elsőrendű közegészségügyi szükséglete a városnak.

Mint a közegészségügyre nézve örvendetes eseményt említem fel, hogy a helyi József főherceg szanatórium egyesület a m. kir. belügyminister ur támogatásával a folyó évben egy tüdőbeteggondozó intézetet állított fel.

A város közegészségügyi szükségleteit 21 orvos, 26 szülésznő, 4 gyógyszerár és 1 drogueria látta el.

A folyó évi *sorozás* eredménye a következő:

Az állítási lajstromba felvételre 328 hadköteles, ákikből előállott sorozásra 310. Ezek közül

besoroztatott	72
visszahelyeztetett	178
fegyverképtelennek osztályoztatott	60

III.

Közművelődés.

A város kulturális fejlődése tekintetében több nevezetes esemény történt.

A *Közművelődési Ház* ügye a mult félévben jelentékenyen előrehaladt. Az építéshez a m. kir. vallás és közoktatásügyi minister ur ő nagyméltósága tökesegélyként 100.000 koronát állapított meg, s azt március hóban a város közönségének utalványozta is. Az építési költségek törlesztéséhez való évi hozzájárulás megállapítására nézve a tárgyalások még folyamatban vannak.

Magának az épületnek előleges tervei és költségvetése a Muzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének szakvéleménye alapján átdolgoztattak s a végleges tervek is elkészültek, bevezetettek továbbá a tárgyalások az építéshez szükséges kölcsön biztosítása iránt is.

Az *államló színház* ügyében a törvényhatósági bizottság döntést hozott az építési helyre vonatkozólag, a kiküldött bizottság, valamint a gazdasági és pénzügyi bizottság javaslata alapján erre a célra a Bodor-kut és a Kossuth-park egy részét jelölven ki.

A *zenei élet* terén kimagasló esemény volt a Nemzeti Színház zenekarából alakított Országos Szimfóniai zenekarnak március hó 9-én és 11-én tartott — az országban első — két hangversenye. Mindkét hangverseny úgy erkölcsi, mint anyagi tekintetben fényes sikerrel járt s a városnak nyújtott műélvezetért úgy a Minister ur önagyméltóságának, mint a ministerium művészeti osztálya vezetőjének Koronghi Lippich Elek min. tanácsos urnak, aki a második hangversenyen személyesen is megjelent, feliratilag köszönet nyilvánított.

A zenei élet fejlesztésére június hóban egy zeneegylet is alakult, mely feladatául tűzte ki hangversenyek rendezésével stb. a zenei műveltség terjesztését.

Az oktatásügyre vonatkozólag ezuttal csak a városi iskolák működéséről számolok be.

A felsőbb leányiskola a folyó évben — még mindig ideiglenesen — a régi városház épületének iskola céljaira teljesen alkalmatlan helyiségeiben volt elhelyezve, az iskola és a vele kapcsolatos internatus megfelelő elhelyezése s illetőleg a szükséges új épületek emelése iránt azonban az előzetes tárgyalások már bevezették. Az iskola és internátus építési költségeinek fedezetére a vallás- és közoktatásügyi Minister úr ö nagyméltósága az iskola kiváló fontosságára való tekintettel évi 11.000 korona állandó segélyről gondoskodott a f. évi állami költségvetésben s ezen segély összegének felemelése érdekében is megtették a szükséges lépések. Ez évben az I., II. és V—VI. osztályokban folyt a tanítás, az I. osztályban 15, a II. osztályban 15, az V. osztályban 9. és a VI. osztályban 9 növendékkel. Több növendék, tekintettel az iskola céljaira használt helyiségek szűk voltára, alig is lett volna felvehető.

A tanári kar az igazgatón kívül 1 rendes tanár, 3 rendes tanítónő, 1 helyettes tanítónő és egy óraadó tanárból állott.

A nm. m. kir. vallás és közoktatásügyi Minister úr a fenti 11.000 korona évi állandó segélyen kívül a tanári személyzet fizetéséhez mintegy évi 6000 koronával járul hozzá. Ezen segélyösszeg azonban a tanári kar kiegészítésével fokozatosan emelkedni fog.

A jövő tanévben a III. és IV. osztály is megnyitattik. A szükséges új tantervek beállítása iránt a törvényhatósági bizottság az intézkedéseket megtette.

Az állami tisztviselők számára a folyó évben új lakpénz-szabályzat állapittatván meg, a vonatkozó szabályrendelet értelmében a tanárok részére ezen szabályszerű magasabb lakpénzek utalványoztattak.

Az újonnan rendszeresített állásokra, egyelőre ideiglenes minőségben Straub Jolán okl. középiskolai tanárnő és Kabdebó Ernesztin okl. polgári iskolai tanítónő választattak meg.

Az iskola évváró vizsgái június hó 16-tól 23-ig tartattak és azoknak eredménye, különösen pedig a növendékeknek az idegen nyelvekben való rendkívüli haladása meglepő volt,

Az iskola jövő tanévére a fokozatos fejlesztés folytán szükséges taneszközök, berendezési tárgyak stb. beszerzése iránt intézkedtünk.

Az iskola céljaira az Agrár takarékpénztár 100 koronát adományozott.

A *felső kereskedelmi iskola* részben szintén a régi városház, részben pedig az állami polgári iskola helyiségeiben volt ideiglenesen elhelyezve. Az új — internatussal egybekötött — iskolaépületek tervei és költségvetése elkészültek s a törvényhatósági bizottság azokat elfogadva, az épület felépítését elhatározta. Az építkezés költségei törlesztéses kölcsön útján fedeztetnek.

A kölcsön részleteinek részbeni fedezetére a nm. m. kir. vallás- és közoktatásügyi Minister úr a f. évi állami költségvetésbe 10.000 koronát vett fel. Ezen segélynek felemelése érdekében a nm. vallás és közoktatásügyi Minister úrhoz benyújtott kérésünk kedvező elintézésére alapos kilátásaink vannak.

Az iskolában a múlt tanévben a tanítás az alsó és középosztályban folyt és pedig az alsóban két párhuzamos osztályban. Ezenkívül úgy az alsó, mint a középosztályban magántanuló leányok részére, akik az év végén vizsgálatot tettek, rendszeres oktatás tartatott.

Az alsó A osztályban 40, a B osztályban 35, a középső osztályban 36, az alsó leányosztályban 18 és a középső leányosztályban 22 növendék volt.

A tanári kar az igazgatón kívül 5 rendes tanárból és 1 egészségügy tanárból állott.

A tanári kar fizetésének kiegészítéséhez a f. évben a m. kir. közoktatásügyi miniszter ur a fenti 10.000 koronán kívül 8000 koronával járult hozzá.

A jövő tanévben ez az iskola is tovább fejlődik, t. i. megnyílik a felső osztály és a tanulók nagy számára való tekintettel a párhuzamos középső osztály. Az ennek folytán szükséges új tanári állások szervezése iránt a törvényhatósági bizottság a tanács előterjesztésére a kellő intézkedéseket megtette.

Az új tanári állásokra ideiglenes minőségben Kapussi Imre dr. és Miklós Armand választattak meg.

Braun Róbert dr. tanár Amerikában végzendő közgazdasági tanulmányok céljából egy évi szabadságot kért, helyettesítéséről gondoskodás történt.

Az évváró vizsgálatok június 15—25 napjain tartattak elég jó tanulmányi eredménnyel.

Az iskola szervezeti szabályzatára a miniszterium részéről néhány kisebb jelentőségű észrevétel merült fel, amelyeknek értelmében a szabályzat átdolgoztatott; a közgyűlésnek egy korábbi határozata, melylyel az iskolához két tanári állás rendszeresítettett, kormányhatósági jóváhagyást nyert.

A kereskedelmi iskola részére az Agrár takarékpénztár 200 koronát adományozott, a v. tanács pedig 10 tanulót tandíjmentességben részesített.

A *v. zeneiskola*, mely a közművelődési házban fog otthont találni, jelenleg bérházban van elhelyezve. E bérház szűk volta és kicsiny szobái lehetetlenné tették az intézménynek teljes kifejlődését úgy, hogy különösen a zongora tanszakon meglehetősen zsúfoltság állott be, s az elméleti oktatás a tanári kar túlterheltsége miatt csak a legszűkebb keretek közt mozoghatott, amit igazol az, hogy az intézetnek 160 növendéke volt, akiknek oktatását az igazgatóval együtt csupán 3 tanár végezte.

Ez állapotnak részbeni orvoslása céljából a jövő tanévre a zongora tanszakra Chován Richárd okleveles zenetanárt hívtuk meg.

Az iskola működéséről a március hó 20-án és június hó 19-én tartott házi hangversenyein számolt be, amelyek nagy közönség jelenlétében folytak le, s a növendékeknek igen szép haladásáról tettek tanuságot. A befolyt 333 kor. tiszta jövedelem a hangszerbeszerzési alap javára fordított.

Az iskola szervezési szabályrendelete a vallás és közoktatásügyi minister ur által megkívánt módosítások keresztülvitele után jóváhagyást nyert.

A *községi iparostanonciskolára* vonatkozólag fölemlitendőnek tartom, hogy a törvényhatósági bizottság határozata, melylyel az oktatás rendszeresebbé tétele érdekében 2 rendes tanítói állás szervezését mondotta ki, ministeri jóváhagyást nyert, s ezzel kapcsolatban az iskola államsegélye évi 6240 koronára emeltetett fel. A tanítói állásokra a pályázat kihirdettetett.

IV.

Emberbaráti ügyek, közsegélyezés, szegényügy.

A városi kezelésben levő jótékonyági célokat szolgáló alapok a mult félévben is örvendetesen gyarapodtak.

Az aggmenház javára két alapítvány tétetett, a marosvásárhelyi takarékpénztár részvénytársaság 4000 koronás ágy-alapítványa (első részletként 200 korona befizetve) és a néhai dr. Schwartz Mór orvos nevére tett ágyalapítvány.

Ugyan e célra Fekete Mihály ur (droguista) 200 koronát adományozott azzal az ígérettel, hogy adományát 10 éven keresztül ismételni fogja.

Ugyancsak az aggmenház javára a megszűnt, s illetőleg Közhasznú takarékpénztár részvénytársasággá átalakult Marosvásárhelyi hitelszövetkezet 1634 korona 68 fillért adományozott azzal, hogy azt később egy Kálvin Jánosnak elnevezett ágy-alapítvánnyá fogja kiegészíteni.

Az ingyen-tejalap a néhai dr. Schwartz Mór 2000 koronás alapítványával és az Agrár takarékpénztár r. t. 200 koronás adományával gyarapodott.

A városi szegényalap javára a Marosvásárhelyi takarékpénztár r. t. 100 koronát, az erdélyi kereskedelmi és hitelbank részvénytársaság 20 koronát juttatott.

A város házipénztára terhére közsegélyezésben részesült 190 egyén (ugynevezett háziszegények).

B) Közigazgatás.

V.

Általános közigazgatási, szervezeti és személyzeti ügyek.

Kormányhatósági intézkedések. A m. kir. belügyminiszter ur részéről a mult félévben jóváhagyást nyertek a gyámpénztár 1907. évi számadása és mérlege, a nyugdíjalapból építendő bérház terve és költségvetése, a régi téglagyár bérletére vonatkozólag Petrás Géza és társával kötött szerződés megváltoztatása

tárgyában hozott közgyűlési határozat, a gróf Lázár-féle, valamint a II. Rákóczi Ferenc aggmenházbeli ágyalapítványok alapító oklevele, továbbá a református egyháztól a vízvezeték céljaira, valamint a Kovács Sándor, Jáger Vilmos, Bucher Károly és Aszalos János és társaitól utcanyitás céljaira megvásárolt területekre vonatkozó szerződések.

A kövezetvámszedési jog érvénye ideiglenesen június hó 31-ig meghosszabbított.

Nevezetesebb intézkedés történt a múlt év augusztus hó 1-én életbelépett husvágási szabályrendeletre vonatkozólag. A m. kir. földmivelésügyi miniszter ur ugyanis több törvényhatóságnak, s köztük Maros-Vásárhely szab. kir. városnak fölterjesztése alapján a szabályrendeletnek a kimérés módjára vonatkozó részét módosítva, megengedte, hogy a növendékmарhahus a sertés és bárányhussal egy helyiségben árusíttassék, míg az eredeti rendelet szerint a növendékmарhahus csakis bivalyhussal volt egy helyiségben kimérhető.

Szabályrendeletek. A törvényhatósági bizottság január havi közgyűlésében elfogadta a város szolgálatában lévő havidíjasokról szóló szabályrendeletet, amely a havidíjasok jogviszonyainak, járandóságainak stb. szabályozása mellett egy segélyalpnak létesítését mondja ki, amelyből megfelelő szolgálati idő után a havidíjasok nyugdíjat, özvegyeik és árváik pedig ellátást fognak nyerni.

Szabályrendelet alkottatott továbbá a vendéglők, kávéházak, kávémerések, cukrászdák stb. üzletekről.

A múlt évben alkotott lakbérleti szabályrendelet jóváhagyást nyervén, január hóban a törvényhatósági bizottság közgyűlésében és a hivatalos lapban kihirdettetett és január hó 30-án életbe is lépett.

Határozatot hozott továbbá a közgyűlés a hordójelző hivatall szervezése tárgyában, kimondván, hogy a mértékhitelesítő hivatalt, melynek teendői a törvény értelmében az állami hivatalok hatáskörébe mentek át, mint hordójelző hivatalt fenntartja, s annak vezetésével továbbra is Vikol Bogdán kórházi biztost bizza meg.

Feliratot intézett a törvényhatósági bizottság az országgyűléshez az önálló nemzeti bank felállítása érdekében, továbbá a katonai előfogatokért adandó térítmények felemelése, a beszáll-

lásolási törvény némely, a városokra nézve sérelmes intézkedéseinek módosítása és a m. kir. földmivelésügyi miniszterium közegészségügyi mérnöki osztályának további feuntartása iránt

A közigazgatás menete egyébként általában rendes volt.

A közigazgatás javítása és gyorsabb menete érdekében intézkedés történt az utalványok kiadásának, továbbá a vízdíjak beszedésének módjára nézve.

Az előfordult utalványhamisítás alkalmából elrendeltetett ugyanis a felek részére szóló értesítések zárt borítékban, a pénztár részére szóló utalványoknak pedig egészen külön könyv mellett való kézbesítése, a vízdíjak beszedésének megkönnyítése céljából pedig a pénzbeszedő ellenőrök végrehajtói hatáskörrel ruháztattak fel.

Személyi ügyek. A városi tisztviselő, segéd- és kezelőszemélyzet létszámában a következő változások történtek:

A városi tanácsnál ujonnan alkalmaztattak: Kiss Erzsébet, Mátyás Sándor és Molnár József havidíjasok Veress Kálmán szolgálatában véglegesítették.

A rendőrkapitányság élére főispán ur ő méltósága főkapitánnyá Varga Lajos drt., Kaposvár főkapitányát nevezte ki.

A rendőrlégénység létszámából eltávoztak: Asztalos György, Benő Ferencz, Gál József, Márton Ferencz és Szövérfi Domokos.

Kinevezettek: Bakó József, Gyepesi Endre, Harkó Jakab, Keresztes Ferencz, Marosi János, Nagy Lajos, Serbán Gyula, Székely István.

A számvevősnél az ujonnan rendszeresített számellenőri állásokra Riha Ferencz és Henszelman Gyula, az így megürült I. számtiszti állásra Pogány Jakab, a II. számtiszti állásra Balácsi Rezső, a III. számtiszti állásra Stein Ármin, a számgyakornoki állásra Méder Károly választattak meg.

A mérnöki hivatalnál a Bedő Géza mérnök által megkezdett felmérési munkák befejezése céljából Fleischmann Ármin geometerré, Gramma Sándor a csatornázási munkálatokhoz munkavezető-felügyelővé, id. Monus Ferenc a csatornázáshoz ellenőrre, Gál József pedig szolgárá neveztetett ki.

Az utkaparók lakbérére havi 5 koronáról 10 koronára emeltetett fel.

A műszaki igazgatóságnál Ambróz Károly igazgató, Kohler Rezső villamos üzemvezető, Deutsch Sándor főkönyvelő és Stein

József segédüzemvezető-pénztáros állásaikban véglegesítették és

Deutsch Sándor	fizetése	3000	koronára
Stein József	"	3000	"
Jenikowszky Villibáld főgépész	"	2800	"
Tóth Gábor gépész	"	1700	"
Bernát Samu "	"	1400	"
Metzner Béla "	"	1400	"
Csiki Panteleimon	"	840	"
Bécsi György	"	800	"

emeltetett fel, részben arra való tekintettel, hogy a vízvezeték és a téglagyárak kezelése is a v. műszaki igazgatóságra bízott.

Asztalos György az igazgatósághoz raktárnokká, Lajos Frigyes és Izmael Domokos kisegítő végrehajtókká, Soós Viktor a vízvezetékhez gépészsé nevezettek ki.

Gálna Vilmos közvágóhídi gépész és Király Zsigmond téglagyári fűtő állásaikban véglegesítették.

A jövedéki hivatalnál Hölbling Adolf helyébe Reiner Frigyes lépett elő.

Horváth Ambrus erdőszolga állásából elbocsátott, helyébe Magos László neveztetett ki.

Az előfordult utalványhamisítás és egyéb hivatali mulasztások miatt több városi alkalmazott ellen a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot rendelttem el.

Kisebbfoku mulasztásokért több v. alkalmazottat kisebb-nagyobb rendbírsággal sújtottam.

VI.

Háztartás, adóügyek, jövedékek, gazdaság.

A város házipénztárának, kövezetvámalapjának, valamint a nyugdíj és egyéb alapoknak 1908. évi zárszámadása a zárszámadási bizottság, valamint a gazdasági és pénzügyi bizottság által letárgyaltván, a f. évi június havi közgyűlésben véglegesen megállapított és elfogadtatott.

A nyugdíjalap jövedelmének fokozása, s ezáltal a házipénztár hozzájárulásának csökkentése céljából elhatározott a nyugdíjalap terhére egy bérháznak építése. Az erre vonatkozó

közgyűlési határozat belügyminiszteri jóváhagyást nyervén, a kihirdetett versenytárgyalás alapján az építéssel Várady Árpád építőmester, az asztalos és ácsmunkálatokkal Bustya Lajos ácsmester bizattak meg.

A mult félév adóbevételeit a következő táblázat tünteti fel, összehasonlítva a mult év megfelelő időszakának bevételeivel:

A d ó n e m	1908	1909
Állami adó — — — — —	161449 K 54 f.	140958 K 47 f.
Házi adó — — — — —	68187 78 „	73327 „ 66 „
Utadó — — — — —	10620 „ 30 „	9582 „ 54 „
Járdaköltségtérítmény — —	36917 70 „	41557 11 „
Mezőrendőri adó — — — —	421 „ 16 „	48 „ 67 „
Kereskedelmi és iparkamarai illeték — — — — —	2725 „ 98 „	1382 „ 46 „
Összesen	275822 K 50 f.	266806 K 91 f.

	A jövedéki hivatal bevett					
	az 1907. év első felében	az 1908. év első felében	az 1908. év első felében	az 1909. év első felében	az 1909. év első felében	az 1909. év első felében
Áll. borfogyasztási adóban	24415 K 63 f.	26569 K 05 f.	81023 K 77 f.			
Városi adópótlékban	4369 „ 48 „	4724 „ 97 „	5551 „ 59 „			
Áll. hústfogyasztási adóban	16131 01 „	20199 99 „	22210 „ 15 „			
Városi adópótlékban	3919 54 „	4900 „ 62 „	5398 „ 02 „			
Szeszfogyasz. adópótlékban	9085 „ 88 „	10083 56 „	7960 „ — „			
Bírságból	253 42 „	250 „ 34 „	626 „ 88 „			
Nyomtatványokból . .	19 „ 40 „	25 „ 76 „	31 „ 60 „			
Ásvány és szikvizadóban	6784 „ 84 „	7420 „ 59 „	6290 „ 04 „			
Közüvágóhídból . . .	16378 „ 20 „	22379 „ 90 „	26092 „ 80 „			
Kövezetvám, vásár. hely- pénz és állatvásári hely- pénzből	56057 „ 27 „	58730 „ 38 „	58530 „ 84 „			
Összesen	132488 K 67 f.	154234 K 66 f.	168715 K 64 f.			

A közüvágóhídon befolyt:

szemle, paczalmosás és más díjakból	2754 K 50 f.
jéggyártásból...	501 „ 15 „
összesen	3255 „ 65 „

Ezen számadatokból különösen a husfogyasztási adó és közbiztonsági díj bevételek következetes és nagymértű emelkedéséből nem akarok ez alkalomból következtetéseket levonni, elég világosan beszélnek azok a nélkül is.

A hordójelző hivatal bevett:

hordóhitelesítésekből	440 K 73 f.
piaczi hidmérleg után	370 " 94 "
sulymérésekért	51 " 09 "
összesen	862 " 76 "

A városi gazdaságot érdeklőleg intézkedés történt két téthszállító kocsinak beállítása iránt. A városi vállalatokhoz érkező nagymennyiségű kőszén befuvározása, valamint a vasuton érkező másnemű áruk szállítása eddig ugyanis vállalati uton történt. Minthogy szállítás címén évenként tekintélyes összegek fizetettek ki, s ettől eltekintve különösen a szénszállításnál a szállítók gondatlansága és a kocsisok lelkiismeretlensége miatt károsodások is történtek, ezen megkárosítás elkerülhetése és az ellenőrzés intenzívebbé tétele céljából a város közönsége részére érkezett áruk fuvarozásának házi kezelésbe vétele iránt kellett intézkednünk. Az eddig elért megtakarítás teljesen igazolja intézkedésünk helyességét és szükségességét.

Szabályozást nyert a mult félévben a marosi homok és kavics szállítása is; az ellenőrzés fokozottabbá tétele folytán az e címen befolyó jövedelem máris meghaladta a mult évnek tizszeresét.

A városi erdőállomány fenntartása érdekében a törvényhatósági bizottság még a mult évben fölratot intézett a kormányhoz facsemeték díjmentes utalványozásáért. E felterjesztés alapján a földmívelésügyi miniszter ur 82000 drb. tölgy és 29500 drb. jegenye, luc, vörös és fekete fenyőfa csemetét adományozott a város közönségének. A tölgycsemeték a bárdosi határrészen, a fenyők pedig a vízmedence mögötti városi földken iskoláztattak.

A faállomány védelme céljából intézkedés történt az iránt, hogy az erőkben kitermelt szálfák — a faanyag rendkívüli értékelkedésére való figyelemmel — jövőben csak a m. kir. erdőgondnokság hozzájárulásával legyenek felhasználhatók.

A városi ingatlanok közül eladtak a Sándor János-utcában a Poklos patak mellett fekvő sarok telek kiskoru Visky

Gizellának, továbbá az egyik Alsó-utcai telek Erdélyi Gyula és nejének. A városmajor kibővítése céljából megvásároltatott az ifj. Vékony Mihály-féle városmajor utcai telek.

VII.

Műszaki ügyek, vállalatok, üzemek.

A villamos vállalat ügyében a törvényhatósági bizottság még a múlt évben elhatározta a telepnek rekonstrukcióját. E határozat alapján a műszaki igazgatóság részletes tervezetet és költségvetést dolgozott ki és pedig alternative a jelenlegi telep kibővítésére és egy egészen új telepnek létesítésére vonatkozólag.

Ezenkívül a Manoschek-féle gázgyárépítő társaság, továbbá a Farkas Aladár vállalkozó ajánlatára figyelemmel számítások tétettek a rekonstrukcióval kapcsolatosan egy gázgyár építésére vonatkozólag is, a melynek létesítése esetén addig, amíg a világító gázfogyasztás egy bizonyos mértéket el nem ér, világító gáz képezné a villamos telep erőforrását.

Tekintettel a kérdés nagyfontosságára, indítványomra a törvényhatósági bizottság utasította a tanácsot, hogy az összes tervezeteket és a beadott ajánlatokat szakértőkkel vizsgáltassa fölül s azok véleményének meghallgatása után tegyen előterjesztést a közgyűlésnek.

A városi tanács szakértőkül Söpkéz Sándor műegyetemi ny. r. tanárt és a kereskedelemügyi ministerium illetékes ügyosztályából Hollós József műszaki tanácsost kérte fel.

Időközben báró Petrichevich Horváth és társai ajánlatot nyújtottak be hozzám a marosbogáti vízijognak a város közönsége részére való átengedése tárgyában.

Tekintettel arra, hogy a felajánlott vízijognak elbírálása egészen speciális szaktudást igényel, ezen kérdésnek előkészítésére Finály István magán mérnököt kértük fel.

Nevezett szakértők a tervezeteket tanulmányozás alá vették s a város polgármesterével és a műszaki igazgatóval Budapesten és helyben több ízben tartottak beható tárgyalásokat, miután azonban a szakértők szakvéleményükkel és javaslatukkal nem tudtak oly időben elkészülni, hogy annak alapján a mun-

kálatokat már az idén meg lehetett volna kezdeni és befejezni, maga a villamos telep pedig olyan állapotban volt, hogy azzal már a folyó év telének szükségleteit sem lehetett volna állandó üzemzavarok nélkül ellátni, előterjesztést tett a tanács átmene- tileg két használt gőzkazánnak beszerzése iránt, amihez a tör- vényhatósági bizottság hozzájárult.

E határozat alapján a két gőzkazán 8000 korona árban be is szereztetett, s ez által az 1909—1910 év telének üzeme biztosított.

A vállalat üzeméről a következő adatok nyújtanak tájé- kozást:

Az áramfejlesztő telepen termeltetett:

Hónapban	Kiló- wattóra	Növekedés a multévugyan- azon havához viszonyítva
Január	64.060	7.6 %
Február	52.299	9.8 „
Márczius	47.838	11.8 „
Április	38.318	6.8 „
Május	34.187	5.6 „
Junius	29.046	11.7 „
Összesen :	265.748	8.9 %

A gépek üzemben voltak :

Hónapban	I. sz. gép	II. sz. gép	III. sz. gép	IV. sz. gép fűrésztelep
	órán át			
Január	350	348	255	—
Február	293	310	219	207
Márczius	322	743	201	295
Április	305	298	177	260
Május	312	270	160	537*
Junius	294	293	138	544*
Összesen	1876	1862	1150	1843

* *Jegyzet.* Május és junius hónapban a fűrészgyárnál éjjeli üzem is volt s ez okozta a nagy megterhelést.

A fűtőanyag, kenő és tisztító anyagok átlagos költsége kilowattóránként 9 fillér volt.

A szerelési osztály a hálózatfenntartási és átalakítási munkálatokon kívül 31 berendezést készített.

Világítási célra 54 új csatlakozás történt 296 lánggal.

Ipari célokra csatlakoztatott 5 motor (0.75, 1.7, 4.0, 6.3 és 9.0 lóerővel.) Leszereltetett egy motor 0.6 lóerővel.

Közvilágítási célra felszereltetett 11 egész és 5 fél éjjeli lámpa.

A Csere-erdő alatti **téglagár** üzeme május hó 14-én indult meg, addig a gépek tisztításával és jókarba helyezésével, valamint a gyártáshoz szükséges föld kitermelésével foglalkoztak.

Junius hó 30-ig termeltetett az új gyárban 1.231,600 drb
nyerstégla

kiegészítetett --- --- --- 736,000 drb

Elszállított a régi téglagyárból 850,861 drb

az új gyárból --- --- 472,704 drb

összesen 1.323,655 drb

A régi téglagyár bérlőitől átvétetett 300.000 darab kész téglá, a közgyűlés vonatkozó határozata értelmében ezrenkénti 26 korona árban.

E téglagyár bérlete a folyó év végével megszűnik.

A vízvezeték üzeme a kezdet nehézségeivel járó csőtöréstől és néhány kisebb jelentőségű csőrepedés stb.-től eltekintve, zavartalanul folyt. Az építkezési munkálatok majdnem teljesen befejeztettek s a vastalanító berendezés szerelése is előrehaladt stádiumba jutott.

A csőhálózat vizét kizárólag az I. és II. sz. kutak szolgáltatják. A szivattyúk által a csőhálózatba szállított víz mennyiségét az alábbi kimutatás tünteti fel.

I. Zóna.

H ó n a p	Egész havi vízmenyis.	Napi átlag
	köbméterekben	
Január — — — — —	10075	326·0
Február — — — — —	10652	380·0
Márczius — — — — —	12760	411·0
Április — — — — —	13096	436·5
Május — — — — —	17299	558·0
Junius — — — — —	19160	639·0
Összesen	83042	—

II. Zóna.

H ó n a p	Egész havi vízmenyis.	Napi átlag
	köbméterekben	
Január — — — — —	—	—
Február — — — — —	—	—
Márczius — — — — —	269·0	8·70
Április — — — — —	181·5	6·05
Május — — — — —	293·5	9·50
Junius — — — — —	193·6	6·45
Összesen	937·6	—

Junius hó végéig 468 házi vezeték kapcsoltatott a csőhálózatra; felszereltetett 134 vízmérő óra.

A *közbághid* üzemének adatai a következők (összehasonlítva a múlt évi eredménnyel). Levágotott:

Állatfaj	1908. év jan. — jun.	1909. év jan. — jun.
Bika	4	5
Ökör ...	163	248
Tehén	829	1381
Növendékmarha	1506	1753
Borju	232	398
Bivaly	146	60
Bárány, juh, kecske ...	13206	12643
Sertés, süldő, malacz	2847	2500
Összesen	19948	19038

A közbághid vágások száma tehát, amint a fenti adatok mutatják, a bárány és sertéseknél némileg apadt, ellenben a marhaféléknél 1000-nél többel emelkedett, ami kapcsolatban a VI. fejezetben feltüntetett emelkedéssel, mindenesetre öröndes jelenség.

A közbághid laboratorium berendezése, amiről a múlt évi jelentések folyamán már említés tétetett, nagyrészen elkészült.

VIII.

Különfélek.

A törvényhatósági bizottság f. évi január hó 29-én tartott közgyűlésében Kossuth Ferencz kereskedelemügyi miniszternek azon elhatározásáért, hogy a városban egy ipari közmühelyt létesített, köszönetét nyilvánította s ugyanez alkalomból Szterényi József v. b. t. t. kereskedelemügyi miniszteri államtitkárt a város diszpolgárává választotta.

A város diszpolgári oklevelét ifj. Ugron Gábor dr. főispán vezetése mellett március hó 25-én egy 25 tagu küldöttség nyújtotta át Szterényi államtitkárnak, aki a küldöttséget kitüntető szivességgel fogadva a város közönségének hálás köszönetét fejezte ki.

A törvényhatósági bizottsági tagok közül magas kitüntetés érte Tauszik B. Hugó kir. tanácsos iparkamarai elnököt, akit közzgazdasági érdemeinek elismeréséül a király a III. oszt. vas-korona renddel tüntetett ki.

A bizottsági tagok sorából a mult félévben hosszú, munkás élet után Mestitz Mihály gyáros dőlt ki. Emlékét a közgyűlés jegyzőkönyvileg örökitette meg.

IX.

Ügyforgalom.

Iktatóra érkezett

a polgármesteri hivatalhoz	944 drb
a v. közig. bizottsághoz	242
a v. tanácshoz	5292
a katonaügyi osztályhoz	1409
a v. árvaszékhez	969
a v. mérnöki kivatalhoz	260
a v. rendőrkapitánysághoz	
a) közig. osztályhoz	5471
b) bűnügyi osztályhoz	315
c) ipari kihágásos ügy	73
d) kihágási osztályhoz	1130
a v. számvevőséghez	
a) helyi ügyforgalom	3366
b) bizományos megkeresés	1090
a v. műszaki igazgatósághoz	2400
a közsegi bírósághoz	635
a jövedéki hivatalhoz	107
a közvágóhidhoz	154 „
Összesen:	23857 „

Gyámság alatt állott június hó

végén --- 1620 egyén

gondnokság alatt --- 24 „

A rendőrkapitányság által kiállított 135 cselédkönyv,
79 munkásigazolvány. Iparengedély, illetőleg igazolvány ki-
adatott:

asztalos iparra	4
ács iparra	2
bérmocsi iparra	3
bádogos iparra	— 1
borbély és fodrász iparra	7
borkereskedelemre ---	1
cím és címerfestő iparra	2
cipész iparra ---	5
cukorkakészítő iparra	1
cséplő iparra ---	3
csizmakészítő iparra ---	14
rövidáru üzletre	7
fűszerüzletre --- ---	1
fa és szénkereskedelemre	2
géplakatos iparra ---	1
hidegtelek elárúsítására	4
kádár iparra	1
kávémérő iparra	1
kerékgvártó iparra	1
kocsigvártó iparra	1
kovács iparra ---	2
kőműves iparra	4
lakatos iparra ---	1
látszerész iparra ---	1
mellfűző készítő iparra ---	2
mészáros iparra ---	2
parcellázó hitelintézet	1
sütő iparra	3
szabó iparra	5
szatócsüzletre ---	13
szállító iparra ---	1
szereelő iparra --- ---	2
szobafestő mázoló iparra	2

terménykereskedésre ...	1
tojásüzletre	1
varrógépraktárra ...	1
vaskereskedésre	2
vasöntödére	1
vendéglő iparra	2
zsibárus iparra	1
összesen :	110

Telepengedély adatott egy fa és kőszén elárúsító telepre és egy elektromos üzemű ácstelepre.

Utlevél kiállított 46 egyén részére.

Maros-Vásárhely, 1909. évi augusztus hó. 15-én.

Dr. BERNÁDY GYÖRGY s. k.
polgármester.

